

Չօրքերը դասաւորւած էին հետեւեալ կերպով. Ղաղախի գօրամասի պետ զնդ. Կորոլկովը, ունենալով իր հրամանատարութեան տակ մի ձիաւոր հարիւրեակ, Գրդ հետեակ զունդը և Ղաղախի միլիցիոն զունդը՝ բռնում էր ամբողջ հայ-վրացական սահմանագիծը (Կողբ—Քարվանսարա), ուր կարգը մինչև 1918 թիւը բնաւ չխանդարեց:

Ղարաքիլիսայում գտնուող թիւրքերի դէմ — Բողիքենդ—Վոսկրեսենովկա—Վարդանլու (Վարդանլուն չէզոք վայր էր) — կանգնած էին Չրդ ձիաւոր զնդի երկու հարիւրեակները՝ սպայ Կուռօ Թարխանեանի հրամանատարութեամբ:

Ընդհանուր պահեստը, զնդ. Միրիմանեանի գլխաւորութեամբ, բաղկացած էր Գրդ զնդի 2 գումարտակներից՝ Դիլիջանում և 1 գումարտակից՝ Նիկիտինոյում:

Ստացւած հրամանի վրա, հոկտ. 18-ին Դրօն կարգադրեց Կուռօ Թարխանեանին, 2 հարիւրեակ ձիաւորներով շտապ զնալ-դրաւել Դսեղ—Քոլա-գերան—Կաչական գիծը, իսկ Բաշ Աբարանի գօրամասը — առաջին ձիաւոր զունդ, Տրդ հետեակ զունդ, 1 մարտկոց — հրամանատարութեամբ զնդ. Ղորդանեանի՝ անցնելով Սպիտակի լեռնանցքը՝ զնաց բռնեց Ջալալ-Օղլի—Գերգեր—Կուրթան գիծը: Կարգադրութիւնը կատարեց շատ արագ, և հոկտ. 21-ին արդէն շրջանը ամբողջութեամբ հայերի ձեռքին էր, գրեթէ առանց միջադէպի:

Մի-երկու աննշան միջադէպեր պատահեցին հայ և վրացի գօրամասերի միջև Ջալալ-Օղլիի և Դսեղի շրջաններում: Առաջինում, հակառակ մերոնց նախազգուշացման, վրացիները հետախոյզների մի խումբ ուղարկեցին Կաչականի կողմը, բայց մեր ձիաւորների կրակով յետ շարտեցին: Դսեղի կողմը վրացիները առաջ քաշեցին գերմանացի զինւորների մի խումբ, որ մտաւ հայերի գրաւած Քարինջ գիւղը և ձերբակալեց ու զինաթափած յետ ուղարկեց՝ մեր գօրամասի կողմից: Երկու օր յետոյ, վերից եկած հրամանով, զէնքերն էլ վերադարձեցին գերմանացիներին: Այս միջադէպը առիթ ծառայեց զօր. Փոն-Քրեսի միջամտութեան: Առհասարակ, Լոռի-Փամբակի գրաւումը ահագին խլրտում առաջ բերեց Թիֆլիսում:

Հոկտեմբերից սկսած, արտաքին աշխարհում տեղի ունեցան արտա-կարգ դէպքեր: Բուլղարիան պարտւած՝ դուրս էր եկել պատերազմողների շարքից: Աւստրահունգարական կայսրութիւնը ճարձատում էր փլուզումի նախօրեակին: Ամերիկայի մուտքը պատերազմի մէջ նախորոշում էր պատերազմի վաճխանը: Եւ որքան ընդհանուր հաշտարդարի օրը մօտենում էր, այնքան փոխուում էին տրամադրութիւնները և Հայաստանում ու Հայաստանից դուրս գտնուող հայկական շրջանների մէջ: Կասկածն ու յոռետեսութիւնը սկսում էր տեղի տալ լաւատեսութեան:

Հայաստանի Հանրապետութեան կեանքի առաջին ամիսներում շատ ուժեղ էր թերահաւատութիւնը: Մանաւանդ, Թիֆլիսում, Հայաստանի մասին խօսելիս ու գրելիս «հանրապետութիւն», «անկախութիւն» բառերը արտասանուում էին հեղնանքով ու չակերտների մէջ էին առնւում: Հայ սոցիալ-դեմոկրատներն ու սոցիալիստ-յեղափոխականները, հակառակ որ